

BEGELEIDERS IN DE KLEUTEROPVANG MET KWALITEITSLABEL

April 2023

Kinderen zien goede begeleiders als een van de belangrijkste criteria voor een kwaliteitsvolle opvang¹.

- Aan welke voorwaarden moet een begeleider in de kleuteropvang voldoen?
- Hoe zorg je als organisator voor een sterk team van begeleiders, met verschillende profielen die elkaar aanvullen en versterken?

Zo kunnen alle kinderen en gezinnen, hoe divers ook, in de kleuteropvang een boeiende vrije tijd beleven. In deze brochure lees je er meer over.

Opgelet: voor de vroegere erkende buitenschoolse opvang (IBO, BOAB, BOKDV ...) geldt tot en met 31 december 2025 een overgangperiode met specifieke kwalificatievereisten².

Competenties van de begeleider.....	2
Competenties van begeleider in de kleuteropvang	2
Schema om competenties na te gaan	2
Hoe ga je de competenties na?	9
Aan de slag	9
Waarvoor zorg je als organisator?.....	10
Een medewerkersbeleid	10
Aandacht voor coaching en leren op de werkvloer	10
Een diversiteit aan talenten	11
Hou de kennis en kunde actief	11
Controle van jouw medewerkersbeleid	11

¹ <https://vbjk.be/storage/files/1730e263-51c7-45a2-82da-fa67c5e67dd0/rapport-schoolkinderen-over-hun-opvang-wat-leren-ze-ons-over-kwaliteit.pdf>

² https://www.opgroeien.be/sites/default/files/intern/transitiesubsidies-kleuteropvang-brochure_2_0.pdf

COMPETENTIES VAN DE BEGELEIDER

COMPETENTIES VAN BEGELEIDERS IN DE KLEUTEROPVANG

De regelgeving bepaalt dat - per opvanglocatie - **80% van je begeleiders** de volgende competenties hebben aangeleerd via een opleiding of vorming:

- Biedt **zorg en speelmogelijkheden**, met het oog op de brede ontplooiing van het kind
- Werkt samen met **ouders** en erkent hen als eerste opvoeder
- Werkt samen met **collega's** en medewerkers van partnerorganisaties
- Werkt samen met de **buurt** en lokale partners
- Gaat positief om met **diversiteit**
- **Reflecteert** over en verbetert de werking

Verder is bepaald:

- De begeleiders hebben kennis en kunde om te handelen in **crisissituaties**.
- De begeleiders passen de basisprincipes toe ter **preventie van ziekte** en **bevordering van de gezondheid**.
- De begeleiders kennen **voldoende Nederlands of volgen een leertraject** om in interactie te gaan met de kinderen.

SCHEMA OM COMPETENTIES NA TE GAAN

Het schema hierna beschrijft meer uitgebreid de vereiste competenties van een begeleider, met als opdeling:

- Welke de **basishouding** van een competente begeleider is.
- Op welke wijze de begeleider omgaat met de kinderen en elk kind **emotioneel en educatief ondersteunt**. Welke talenten de begeleider heeft om het dagverloop voor de kleuters van bij aankomst tot het afscheid te organiseren.
- Op welke wijze de begeleider **samenwerkt** met de ouders, collega's, de buurt en lokale partners.

De linkerkolom toont de competenties. De rechterkolom geeft meer toelichting bij wat deze competentie nu precies inhoudt.

Dit schema is gebaseerd op de beroepskwalificatie schoolgaande kinderen. De volledige beroepskwalificatie kan je [online terugvinden](#).

Je kan het **schema als leidraad** gebruiken tijdens een selectiegesprek. Ook kan je een praktische proef opstellen, waarbij de kandidaten meedraaien op de werkvloer en een activiteit organiseren. Je neemt het schema bij de hand en observeert de kandidaten. Dit maakt de beoordeling eenvoudiger.

Basishouding

Gaat positief om met diversiteit

Gaat op een positieve en opbouwende manier om met alle kinderen, ouders, collega's en anderen

- Respecteert elke persoon
- Staat open voor verschillende meningen over opvoeding
- Kent de eigen manier van omgaan met kinderen, ouders, collega's of anderen. Accepteert dat zijn manier verschillend kan zijn van deze van anderen
- Helpt kinderen om respect te tonen voor anderen
- Laat kinderen - in de opvang en tijdens de activiteiten - op een positieve manier kennismaken met gelijkenissen en verschillen tussen kinderen, gezinnen en de wereld om hen heen
- Respecteert de privacy van alle personen
- Respecteert de thuistaal van elk kind

Reflecteert over en verbetert de werking

Observeert het gedrag van het kind, reflecteert hierover en stemt zijn handelen hierop af

- Kijkt naar het gedrag van de kinderen en gaat na hoe ze zich voelen en of ze betrokken zijn op wat er om hen heen gebeurt
- Bespreekt wat hij gezien heeft met een collega/de verantwoordelijke en past waar nodig zijn manier van omgaan met de kinderen aan
- Vangt signalen van het kind op en bespreekt deze met collega's en de ouders
- Herkent de symptomen van ziek zijn (koorts, diarree, braken)

Reflecteert over de werking en draagt bij tot het verbeteren van de kinderopvang

- Stelt het eigen handelen in vraag
- Luistert actief
- Bekijkt een probleem door de bril van de verschillende betrokken personen (bijvoorbeeld het kind, zijn ouders, een collega ...)
- Zoekt in overleg met collega's en pedagogisch ondersteuner naar een gezamenlijke oplossing
- Verbetert het eigen handelen
- Bedenkt samen met collega's verbeterpunten voor de werking van de kinderopvang

Omgaan met kinderen

Biedt zorg en speelmogelijkheden met het oog op de brede ontplooiing van het kind

Educatieve ondersteuning

Biedt kinderen een gevarieerde vrije tijd aan, stimuleert hun ontwikkeling en gaat uit van hun talenten en ondernemingszin

- Kijkt naar de talenten van de kinderen en geeft hen op een leuke en uitdagende manier kansen om te spelen en zich te ontplooiën
- Geeft elk kind ruimte om - op zijn eigen manier en volgens zijn interesses - te spelen of dingen te ondernemen
- Speelt mee en speelt in op datgene waarmee het kind bezig is, improviseert, is creatief en expressief
- Bevordert de zelfstandigheid van de kinderen en helpt enkel wanneer nodig
- Biedt activiteiten aan op maat van de kinderen en met een bepaalde uitdaging of moeilijkheidsgraad
- Moedigt het kind aan tot initiatief
- Organiseert en begeleidt activiteiten

Ondersteunt het kind bij al zijn activiteiten

- Laat ruimte voor vrij spel en biedt keuzemogelijkheden
- Speelt gericht mee (bijvoorbeeld voetballen)
- Brengt iets vernieuwends aan bij het spel
- Tilt en draagt de jonge kinderen
- Werkt op kindhoogte
- Neemt deel aan de spel- en bewegingsactiviteiten van de kinderen
- Kijkt en luistert naar de kinderen en speelt hierop in
- Praat veel met de kinderen op alle momenten van de dag en maakt gebruik van een rijke taal (spreekt in volzinnen en geen kindertaal)
- Zet een kind aan tot nieuwe, onbekende activiteiten (grenzen verleggen)
- Communiceert met de kinderen, ouders en anderen
- Zorgt voor structuur tijdens het opvangmoment
- Zorgt ervoor dat de dagindeling duidelijk is voor het kind

<p>Zorgt voor een stimulerende, veilige, hygiënische en gezonde speelomgeving voor kinderen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Richt de ruimte in met speelhoeken die aansluiten bij de interesses van en diversiteit onder de kinderen - Zorgt voor een veilige omgeving en voor veilig materiaal voor kinderen. Gaat slim om met risico's. - Past de basisprincipes ter preventie van ziekte en ter bevordering van de gezondheid toe, bijvoorbeeld: handhygiëne, gezonde voeding, gezonde en hygiënische binnenruimtes ... - Gaat adequaat om met onverwachte situaties. Kan doortastend handelen in crisissituaties - Kan grensoverschrijdend gedrag voorkomen en gepast reageren als het zich voordoet - Handelt volgens de voorgeschreven procedures als de veiligheid van een kind in gevaar is. Kan specifieke vaardigheden toepassen, bijvoorbeeld: reanimatie, brandbestrijding, evacuatie bij ernstig ongeval, brand, grensoverschrijdend gedrag, ziekte ...
<p>Emotionele ondersteuning</p>	
<p>Geeft kansen aan kinderen om hun sociale vaardigheden te oefenen, stimuleert positieve contacten tussen de kinderen onderling en stelt grenzen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Toont interesse en is alert voor wat er zich in de groep afspeelt - Zorgt voor een positieve sfeer in de groep - Stimuleert positieve en respectvolle contacten tussen kinderen onderling - Geeft kinderen ruimte om verdraagzaam te leren samen spelen - Stelt grenzen en leert kinderen omgaan met grenzen en het nemen van verantwoordelijkheden - Geeft kinderen inspraak in wat ze tijdens hun vrije tijd doen (of niet doen)
<p>Herkent de sociaal-emotionele behoeften van het kind en speelt hierop in</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Geeft elk kind het gevoel dat hij/zij welkom is en erbij hoort - Benadert elk kind op een positieve manier - Merkt op als een kind bang, boos, blij of verdrietig is en verwoordt de gevoelens van het kind - Reageert gepast als kinderen er nood aan hebben, geeft hen elk de nodige aandacht - Ziet probleemgedrag (bv. pesten) en conflicten (ruzie maken), en speelt hier gepast op in
<p>Zorgt voor de kinderen in functie van hun behoeften</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Past de verzorging aan de behoeften van het kind aan - Ziet wat er gebeurt en speelt er op in - Geeft elk kind individuele aandacht - Reageert rechtvaardig op conflictsituaties - Helpt het kind om voor zichzelf te zorgen - Helpt - in samenspraak met de ouders - om de kleuter zindelijk te worden

Dagverloop

Begeleidt de kinderen bij hun aankomst en afhaalmoment

- Geeft nieuwe kinderen in de opvang de kans om te wennen en maakt hen wegwijs
- Heet elk kind welkom en neemt afscheid als het weg gaat
- Vertelt aan ouders hoe het kind zich voelt in de opvang en waarmee hij/zij bezig is geweest
- Noteert de aanwezigheden

Organiseert en begeleidt eetmomenten (vieruurtje, eventueel) lunch op woensdagmiddag)

- Herkent de behoeften van kinderen aan eten of drinken en stemt de praktische organisatie hierop af
- Organiseert het eetmoment voor een groep kinderen
- Hanteert voedings- en dieetvoorschriften voor het kind
- Begeleidt eetmomenten volgens de leeftijd, ontwikkeling en mogelijkheden van de kinderen
- Helpt de kleuter om zelfstandig te eten en te drinken
- Stemt de duur van het eetmoment af op de behoeften van het kind
- Heeft tijdens het eetmoment aandacht voor de beleving van het kind

Organiseert rust- en bewegingsmomenten

- Herkent de behoeften van een kind aan rust
- Zorgt ervoor dat kinderen die er nood aan hebben, kunnen rusten of hun huiswerk maken
- Herkent de behoeften van kinderen aan beweging en geeft hen hiertoe de ruimte
- Stimuleert de kinderen tot bewegen
- Geeft kinderen ruimte om rond te hangen, niets te doen, vrij te spelen

Samenwerken

Werkt samen met ouders en erkent hen als eerste opvoeder

Werkt samen met ouders en erkent hen als eerste opvoeder

- Erkent en waardeert de ouders als eerste opvoeder
- Stelt vragen over de aanpak en de gewoonten van het kind en over de verwachtingen van de ouders ten aanzien van de opvang
- Overlegt met de ouders over de aanpak van het kind in de opvang
- Vertelt hoe het kind zich voelt in de opvang en waarmee het bezig is geweest
- Werkt samen met ouders op basis van vertrouwen
- Vraagt feedback aan de ouders over de opvang en gaat hier constructief mee om
- Luistert actief naar bezorgdheden, klachten of problemen van de ouders
- Stelt ouders onderling aan elkaar voor en stimuleert ontmoeting tussen ouders

Werkt samen met collega's en medewerkers van partnerorganisaties

Werkt samen, geeft feedback en maakt afspraken

- Overlegt met collega's en verantwoordelijke over de aanpak en opvolging van kinderen (individueel of in groep)
- Bespreekt met collega's en verantwoordelijke het omgaan met ouders
- Houdt rekening met de gevoeligheden en de verscheidenheid aan mensen
- Geeft conflicten tijdig aan en maakt ze bespreekbaar
- Geeft en aanvaardt feedback

Werkt samen met de buurt en lokale partners

Werkt samen met anderen in functie van de opvang van het kind

- Werkt activiteiten uit met medewerkers van organisaties en scholen in de buurt
- Wisselt informatie uit
- Neemt met kinderen (en/of ouders) deel aan activiteiten in de buurt
- Werkt op vraag van ouders samen met anderen (bv. als een kind specifieke zorg nodig heeft): past gemaakte afspraken toe, wisselt informatie en ervaringen uit en overlegt over de aanpak van het kind

HOE GA JE DE COMPETENTIES NA?

Ga samen met je (kandidaat)begeleider na welke opleidingen en vormingen deze voltooide. **Overloop de verschillende competenties** uit het schema. Schat per competentie in of de kandidaat de competentie verworven heeft via opleiding of niet:

- Soms zal het **overduidelijk** een “ja” zijn, bv. iemand die afgestudeerd is als begeleider in de buitenschoolse opvang.
- Veelal zal het **minder duidelijk** zijn. Een of meerdere competenties die erg minimaal aan bod kwamen, kan voorlopig voldoende zijn, bv. als je huidig team wel voldoende sterkte in deze competentie heeft. Op termijn zoek je met de begeleider een opleiding of vorming die meer verdieping biedt rond deze competentie.
- Kwam de competentie **helemaal niet** aan bod of kan je helemaal geen competenties terugvinden in de opleidingen en vormingen die de kandidaat heeft gevolgd? 20% van je begeleiders kan starten zonder aan deze voorwaarde te voldoen. Bekijk samen of het haalbaar is om stapsgewijs de competenties via opleiding of vorming te verwerven.

Beschikt de kandidaat over **voldoende kennis van het Nederlands**? Zoals:

- het spontaan uitdrukken
- een conversatie voeren met de kinderen
- rapporteren aan anderen en het noteren van korte verslagen en mededelingen

AAN DE SLAG

Heb je de inschatting afgerond, dan **maak je samen de balans op**:

- Is de kandidaat klaar om te starten?
- Is het beter om eerst te starten met een opleiding en later aan de slag te gaan?
- Is werkplekleren een betere optie, waar opleiding en werken gecombineerd worden?
- Is de nodige ondersteuning aanwezig op de werkvloer bij het werkplekleren van de kandidaat?

WAARVOOR ZORG JE ALS ORGANISATOR?

EEN MEDEWERKERSBELEID

Als organisator van kleuteropvang met een kwaliteitslabel zijn er bepaalde verwachtingen van jou:

- **Je zorgt voor goede werkomstandigheden** zodat je medewerkers hun job kwaliteitsvol kunnen uitvoeren. Denk aan veilige werkruimtes, de werktijden, vakantieregeling of vervanging bij ziekte. Kortom: je houdt rekening met de noden en behoeften van je medewerkers.
- Je hebt aandacht voor het versterken van ieders competenties en vaardigheden met een uitgewerkt **leerbeleid**: dit bestaat uit coaching, ondersteuning van het team, samen reflecteren, leren op de werkvloer en samenwerking.

Opleidingen en vorming versterken je competenties (= kennis, vaardigheden en attitudes). Door de aangeboden inhoudelijke kennis, oefening, verdieping, reflectie ... tijdens zo'n opleiding of vorming ga je professioneler aan de slag en verhoogt de kwaliteit.

AANDACHT VOOR COACHING EN LEREN OP DE WERKVLOER

Heb voldoende aandacht voor **coaching op de werkvloer**. Voorzie dit voor elke begeleider, maar zeker voor begeleiders die maar een minimaal aan vormingen hebben voltooid.

Illustratie 1: je werft iemand met een opleiding toerisme aan. Rond omgaan met diversiteit en een reflectieve houding zit het zeker goed, maar uit het curriculum blijkt er geen kennis over het omgaan met kinderen. Je spreekt samen af om via bijkomende vormingen de nodige basiskennis en vaardigheden pedagogie te verwerven in de komende twee jaar. Deze combinatie van opleiding en vorming maakt dat de begeleider nadien meetelt voor de 80%-vereiste.

Vergeet ook begeleiders niet die een verdiepende opleiding gevolgd hebben: ook zij moeten zich verder kunnen professionaliseren. Je hebt dagelijks oog voor de **sterktes en groeikansen** van je medewerkers en speelt hierop in: bij teamvergaderingen, coaching op de werkvloer, externe vormingen, persoonlijke gesprekken ...

Illustratie 2: je werft iemand aan met een animator attest in het jeugdwerk. Je voelt na een tijdje dat er verdieping ontbreekt over communicatie met ouders. Uit het gesprek blijkt dat de persoon graag een diploma als kinderbegeleider behaalt. Samen met VDAB gaan jullie op zoek naar een traject dat voor jou als werkgever én voor de werknemer haalbaar is.

Door medewerkers op te leiden, bij te scholen en te ondersteunen, geef je hen tools in handen om dagelijks kwaliteitsvol aan de slag te gaan, te reflecteren over hun werk en tevreden naar huis te gaan. **Bijleren op de werkvloer of via vormingen** is goed voor de persoonlijke ontwikkeling, maar ook voor je organisatie.

Illustratie 3: onze organisatie werkt voor alle medewerkers met een reeks basisvormingen en aanvullende permanente vormingen, op maat van de medewerker en de opvanglocatie. Daarnaast concretiseren we ook welke leernoden er zijn, door functioneringsgesprekken en teamvergaderingen.

EEN DIVERSITEIT AAN TALENTEN

Werken met **een diversiteit aan talenten en achtergronden** is zeer verrijkend. De verschillende sterktes en invalshoeken maken van jouw kleuteropvang een uitdagende plek. Bijvoorbeeld met een combinatie van enkele begeleiders schoolgaande kinderen, een sportanimator en een artistiek begeleider vorm je een dynamische ploeg.

Ook **samenwerken met partners** verrijkt de kennis van je begeleidersploeg en die van je partner, bv. in animatie- en spelvormen. (Link naar [inspiratiekader](#))

De begeleiders zonder bewijs van opleiding of vorming (max. 20%) hoeven geen leertraject te volgen dat leidt tot een kwalificatie. Wel kunnen zij rekenen op het leerbeleid van de organisator, om hun kennis en kunde actief te houden en te kunnen bijleren, al dan niet op de werkvloer.

HOU DE KENNIS EN KUNDE ACTIEF

Je leerbeleid zorgt ervoor dat de **vakgerelateerde kennis en kunde** van je begeleiders actief is en blijft.

Al je begeleiders moeten kunnen instaan voor een veilige omgeving. Zorg ervoor dat je op regelmatige basis hun kennis en kunde van **bepaalde handelingen** (bv. EHBO, brandbestrijding) **en procedures** (bv. bij risicosituatie) actief houdt. Hiervoor ga je best planmatig te werk.

Op [de website](#) vind je heel wat ondersteunend materiaal terug rond veiligheid en risicoanalyse, om samen met je begeleiders een veilige omgeving te realiseren.

CONTROLE VAN JOUW MEDEWERKERSBELEID

Als Zorginspectie of Opgroeien meer wil weten over je medewerkersbeleid, zal dit in zijn geheel bevroegd worden. Denk hierbij aan volgende vragen:

- Hoe zorg je ervoor dat je team de nodige competenties heeft?
- Waarop let je bij de aanwerving van nieuwe medewerkers?

- Een nieuwe medewerker start, wat doe je?
- Hoe zorg je ervoor dat al je medewerkers weten wat te doen bij crisissituaties?
- Heb je medewerkers die geen opleiding of vorming voltooiden rond de nodige competenties? Zo ja, wat doe je om hun professionaliteit verder te ontwikkelen?

BIJLAGE - BESCHRIJVING VAN DE KENNIS

- Basiskennis over verschillende opvoedingsvisies
- Basiskennis over vormen van kinderopvang
- Basiskennis van groepsprocessen
- Basiskennis van organisaties waarmee je in de kinderopvang samenwerkt
- Basiskennis van de lokale context waarin kinderen opgroeien
- Basiskennis van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind
- Basiskennis van inrichten van stimulerende speelomgeving voor schoolgaande kinderen
- Basiskennis van pedagogie
- Kennis van de principes over omgaan met diversiteit in de kinderopvang: verschillende achtergronden, maatschappelijk kwetsbare gezinnen, kinderen met een beperking
- Kennis van deontologisch handelen in de kinderopvang
- Kennis over de basisbehoeften en de algemene ontwikkeling van schoolgaande kinderen
- Kennis over communicatie met ouders in de kinderopvang
- Kennis over welbevinden en betrokkenheid van kinderen
- Kennis van ziektepreventie en gezondheidsbevordering bij kinderen (dieet, culturele achtergrond of opvattingen)
- Kennis van procedures om de veiligheid van de kinderen te garanderen
- Kennis van levensreddend handelen van 0 tot 12 jaar
- Kennis van heffen en tillen van jonge kinderen
- Kennis van ontwikkeling van kinderen uit de basisschool op fysiek, psychisch, sociaal-relatieel, emotioneel, communicatief, creatief en moreel vlak
- Kennis van observatietechnieken voor de kinderopvang
- Kennis van animatie- en spelvormen met schoolgaande kinderen
- Kennis van de basisinrichting van stimulerende leefomgeving voor schoolgaande kinderen (interessante hoeken, infrastructuur en uitrusting (materialen))
- Kennis van basismethoden voor (zelf-)reflectie
- Kennis van informatiebronnen (sites om spelactiviteiten op te zoeken, bijscholingen ...)
- Kennis van taalstimulering en van het omgaan met meertaligheid
- Kennis van Nederlands (Kan zich spontaan uitdrukken. Zij/hij kan een conversatie voeren met de kinderen en kan rapporteren aan anderen. Kan korte verslagen en mededelingen noteren)